

TAKOSKYRA TARP ADMINISTRACINIO TEISĖS PAŽEIDIMO IR
NUSIKALSTAMOS VEIKOS VIEŠOSIOS TVARKOS SEKTORIUJE

Edita Gruodytė *

Mykolo Romerio universiteto Kauno policijos fakulteto Administracinės teisės ir veiklos katedra
V. Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas 8 37 303 660
Elektroninis paštas teise@consus.lt

Pateikta 2007 m. birželio 13 d., parengta spausdinti 2007 m. rugpjūčio 17 d.

Santrauka. Straipsnio tikslas – atskleisti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 284 ir 285 straipsniuose aprašytas nusikalstamas veikas bei jas atriboti nuo atitinkamų Administracinių teisės pažeidimų kodekso 174 ir 186 straipsniuose numatytų pažeidimų. Šis tikslas įgyvendinamas pasitelkiant istorinį, gramatinį, loginį metodus, detaliai analizuojant Lietuvos teismų praktiką bei joje kylančias problemas.

Straipsnyje pirmiausia analizuojamas Baudžiamojo kodekso 284 straipsnis – viešosios tvarkos pažeidimas. Atskleidžiami veikos objektyvieji ir subjektyvieji požymiai, pirmosios straipsnio dalies atribojimo nuo antrosios dalies ypatumai. Vėliau pereinama prie Administracinių teisės pažeidimų kodekso 174 straipsnyje numatyto chuliganizmo atribojimo nuo esamo Baudžiamojo kodekso straipsnio.

Antrajame straipsnio skyriuje analizuojami Baudžiamojo kodekso 285 straipsnyje nurodyti objektyvieji ir subjektyvieji požymiai bei pateikiami esminiai požymiai, skiriantys šią veiką nuo administracinio teisės pažeidimo, įtvirtinto Administracinių teisės pažeidimų kodekso 186 straipsnyje. Analizuojama teismų praktika bei siūlomi konkretūs problemų sprendimo būdai.

Pagrindinės sąvokos: viešosios tvarkos pažeidimas, chuliganizmas, viešoji vieta.

1. ĮŽANGA

„Vienas iš uždavinių rengiant naujojo BK projektą buvo išvengti situacijos, kai už tą pačią veiką numatyta dviguba atsakomybė“ [1, p. 40], tačiau ne visais atvejais tai pavyko padaryti, nes Lietuvai priėmus naująjį Baudžiamąjį kodeksą ir toliau išlieka opios nusikalstamų veikų atribojimo nuo administracinių teisės pažeidimų problemos. Atribojimo problemas lėmė ir istoriškai susiklosčiusios teisinės sistemos, nes teisės pažeidimai, kurie tradiciškai daugelyje šalių yra baudžiamosios teisės reguliavimo sritis, Lietuvoje priskiriami prie dviejų teisės šakų: baudžiamosios ir administracinės teisės [2, p. 148].

Naujojo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – ir BK) XL skyrius skirtas nusikalstamoms veikoms viešajai tvarkai. Atitinkamai Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ir ATPK) tryliktime

skirsnyje susisteminti pažeidimai, kuriais kėsiamasi į viešąją tvarką. Tiek BK, tiek ATPK dvi veikos yra panašios ir, ypač viena iš jų, kelia nemažai rūpesčių taikant jas praktikoje bei svarstant, kurią iš atsakomybės rūšių – administracinę ar baudžiamąją kiekvienu konkrečiu atveju reikėtų taikyti. Papildomų problemų kyla ir dėl to, kad Administracinių teisės pažeidimų kodeksas nėra suderintas su naujuoju Baudžiamuoju kodeksu, o naujasis Administracinių teisės pažeidimų kodeksas kelinti metai nepriimamas. Atsižvelgiant į minėtas problemas straipsnyje siekiama visų pirma atskleisti dviejų nusikalstamų veikų – viešosios tvarkos pažeidimo (BK 284 str.) ir melagingo pranešimo apie visuomenei gresiantį pavojų ar ištikusią nelaimę (BK 285 str.) objektyviuosius ir subjektyviuosius požymius bei praktines kvalifikavimo problemas. Vėliau analizuojami BK 284 ir 285 straipsnių atribojimo nuo ATPK 174 straipsnio (Nedidelis chuliganizmas) bei ATPK 186 str. (Žinomai melagingas specialiujų tarnybų iškvietimas) teoriniai ir praktiniai aspektai.

* Mykolo Romerio universiteto Kauno policijos fakulteto Administracinės teisės ir veiklos katedros docentė.

2.1. VIEŠOSIOS TVARKOS PAŽEIDIMAS (BK 284 str.)

Tai turbūt vienas iš straipsnių, iš esmės pakitusių Lietuvai priėmus naująjį Baudžiamąjį kodeksą, nes įstatymų leidėjas atsisakė „chuliganizmo“ termino. Šį terminą kritikavo teisės specialistai, kaip antai „įvairių nusikaltimų požymių susiliejimas praktikoje chuliganizmą leidžia laikyti kaip tam tikrą baudžiamosios teisės „kanalizaciją“ [3, p. 136].

Naujajame kodekse sukonkretinamas ir rūšinis objektas. Vietoj buvusio plataus ir šiek tiek neapibrėžto skyriaus „Nusikaltimai visuomenės saugumui ir viešajai tvarkai“, kuriame buvo daugiau nei 60 atskirų straipsnių, naujajame kodekse konkrečiau suskirstytos nusikalstamos veikos. Nagrinėjamas straipsnis, kartu su dar dviem straipsniais, jau yra nusikaltimų bei baudžiamųjų nusižengimų viešajai tvarkai skyriuje.

Analizuojamos nusikalstamos veikos **rūšinis objektas** – viešoji tvarka. LR Konstitucijos 94 straipsnyje numatyta, kad LR Vyriausybė, be kitų funkcijų, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką [4, 94 str.]. Policijos veiklos įstatyme numatyta, kad „*Policija – asmens, visuomenės saugumą bei viešąją tvarką užtikrinanti policijos įstaigų ir pareigūnų visuma*“ [5, 2 str.], o vienas iš policijos uždavinių – užtikrinti viešąją tvarką ir visuomenės saugumą [5, 5 str.]. Įstatymų leidėjas viešąją tvarką glaudžiai sieja su visuomenės saugumu, ir tokia sąsaja yra pagrįsta, nes tik užtikrinant viešąją tvarką garantuojamas ir asmenų saugumas viešosiose vietose, užtikrinama remtis teroro aktų prevencija, vienas kito viešas įžeidinėjimas, muštynės ir kiti panašūs reiškiniai. Kaip nurodoma *Lietuvių kalbos žodyne*, *viešas* reiškia visiems skirtas, visuomenės naudojamas, atviras, visiems žinomas, prieinamas, neslaptas, aiškiai matomas, neapdengtas. *Tvarka* aiškinama kaip nusistovėjęs veikimo, elgesio būdas, norma, paprotys [6]. Viešoji tvarka reiškia saugų ir laisvą asmenų naudojimąsi savo teisėmis. Tai užtikrina atitinkamos valstybės institucijos.

BK 284 straipsnis susideda iš dviejų dalių. Pirmojoje jų įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimą, antrojoje – už baudžiamąjį nusižengimą. Esminiai jų atribojimo požymiai – objektyvioji pusė. Pirmoji straipsnio sudėtis – materialioji, antroji – formalioji. Pirmojoje dalyje numatytos **pasekmės – visuomenės rimties ar tvarkos sutrikdymas**. Baudžiamojo nusižengimo atveju – sudėtis formali, nes visuomenės rimtis ar tvarka tik trikdoma. Antrasis požymis būtų pačios veikos skirtumai. Pirmuoju atveju veika pasireiškia „įžūliais veiksmais, grasinimais, patyčiomis arba vandališkais veiksmais“. Antruoju atveju – „necenzūrinių žodžių vartojimu, nepadoriu elgesiu“. Tačiau kaip teisingai pažymėjo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartyje 2k-273/2005, „visi šie požymiai yra vertinamieji, ir jų turinys priklauso nuo daugelio aplinkybių“ [7]. Dažniausiai viešoji tvarka pažeidžiama įžūliais veiksmais, pavyzdžiui, minėtoje byloje Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad buvo sutrikdyta visuomenės rimtis, kai kaltinamasis, vairuodamas automobilį, kelio ruože, kuris buvo apsnigtas ir leistinas greitis 70 km/h, bandė užtvirti

kelią kitam važiuojančiam automobiliui ir taip sutrikdė eismą, dėl to nukentėjusioji buvo priversta greitai stabdyti. Antrąkart kaltinamasis, važiuodamas greta nukentėjusiosios automobilio, staigiai sustojo, dėl to užtvėrė jai kelią, o nukentėjusiajai sustojus, priėjęs prie automobilio keikėsi necenzūriniais žodžiais [7]. Su tokia teismo nuomone reikėtų sutikti, nes eismo sutrikdymas yra akivaizdus visuomenės tvarkos sutrikdymas.

Tačiau praktikoje ne visuomet pavyksta atriboti, kada visuomenės rimtis yra sutrikdoma, o kada tik trikdoma. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje 2k-659 R. B. nuteistas už tai, kad apie 12 valandą parduotuvėje necenzūriniais žodžiais iškoneveikė A. Ž., apspjaudė pašalinį asmenį ir dėl asmeninių paskatų sudavė P. Ž. į veidą. Šiuo atveju tiek pirmosios instancijos, tiek Apeliacinis teismas R. B. veiksmus klaidingai kvalifikavo kaip baudžiamąjį nusižengimą. Motyvuota buvo tuo, kad dėl kaltinamojo veiksmų parduotuvės darbas nesutriko. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas buvo kitos nuomonės ir nurodė, kad, atsižvelgiant į aplinkybes, jog kaltinamasis naudojo nukentėjusiojo atžvilgiu smurtą, nepatogiai privertė jaustis parduotuvę ir dėl to sutriko visuomenės rimtis, tai laikoma įžūliu elgesiu [8].

Kitoje byloje J. B. nuteistas pagal 284 straipsnio 1 dalį už tai, kad viešoje vietoje – Paupio g. važiuojamojoje kelio dalyje tyčia atliko įžūlius veiksmus, pasireiškiančius tuo, kad tris kartus sėmė nuo kelkraščio kastuvu žvyrą ir metė jį ant V. V. bei į V. V. automobilį. Šiais veiksmais sugadino automobilį, padarydamas nukentėjusiajam 1030 litų turtinę žalą. Šioje byloje Aukščiausiasis Teismas kaltinamąjį išteisino, nurodydamas, kad visuomenės sutrikdymu paprastai laikomi veiksmai, kai prieš asmenį buvo panaudotas fizinis smurtas, aplinkiniai pasijuto šurkščiai pažeminti, šokiruoti ar pan. Visuomenės sutrikdymas – tai nutrauktas žmonių poilsis ar darbas, padaryta didelė materialinė žala, sutrikdyta normali įmonių ar įstaigų veikla. Tuo tarpu šioje byloje veiksmai buvo padaryti dėl priešiškių asmeninių santykių su nukentėjusiuoju, incidentą matė tik du liudytojai. [9]. Tokia teismo pozicija šiuo atveju kelia pagrįstą abejonę, nes, jeigu nenustatyta, kad visuomeninė rimtis nebuvo sutrikdyta, ar ji tikrai buvo trikdoma. Smėlio pylimą ant asmens reikėtų laikyti tam tikra fizinio smurto išraiška, be to, asmeniui buvo padaryti nemaži finansiniai nuostoliai. Atsižvelgiant į paminėtas aplinkybes bei į tai, kad situaciją matė du liudytojai, nes tai buvo daroma viešoje vietoje, veika turėjo būti kvalifikuota bent kaip baudžiamasis nusižengimas pagal BK 284 straipsnio 2 dalį.

Akivaizdus kvalifikavimo pagal BK 284 straipsnio 1 dalį pavyzdys yra byla 2k-542. V. N. nuteistas už tai, kad namo kieme, būdams girtas, keikėsi necenzūriniais žodžiais bei, grasindamas I. B. susidoroti, įžūliai sudavė vieną smūgį kumščiu į veidą, vieną kartą koja spyrė į pilvą [10].

Bendra nuostata, kuria reikėtų vadovautis praktikoje, ta, kad kai viešoji tvarka pažeidžiama panaudojant nedidelį smurtą, jeigu yra kiti analizuojamos nusikalstamos veikos požymiai, padaryta veika turėtų būti kvalifikuojama tik pagal BK 284 straipsnio 1 dalį. Bet svarbu

atkreipti dėmesį į tai, kad BK 284 straipsnio 1 dalis nepaima ir nedidelio sveikatos sutrikdymo, tačiau kai tai susiję su akivaizdžiu demonstravimu nepagarbos aplinkiniams ir dorovės nepaisymu, o tai priskiriama prie įžūlių veiksmų, tai apima BK 284 straipsnio 1 dalį [8]. Tačiau jeigu dėl smurto naudojimo asmeniui bus bent nesunkiai sutrikdyta sveikata, kaltininko veiksmai turi būti kvalifikuojami atsižvelgiant į sutaptį, nes 284 straipsnio 1 dalies sankcija yra švelnesnė nei BK 138 straipsnio 1 dalis ir tokio sveikatos sutrikdymo masto nebeapima. Tuo atveju, jeigu asmuo yra tyčia nužudomas iš chuliganiškų paskatų, jo veika vadovaujantis Aukščiausiojo Teismo senato išaiškinimu [11, p. 219] kvalifikuojama tik pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 8 punktą (nužudymas iš chuliganiškų paskatų).

Kitas svarbus požymis, kurį reikia išsiaiškinti, yra „viešoji vieta“, kuris yra privalomas nusikalstamos veikos objektyviosios pusės požymis, nes atsižvelgiant į tai, kur nusikalstama veika padaryta, ji gali būti labai skirtingai kvalifikuojama. Be to, senojo BK 225 straipsnyje [12, 225 str.] šis požymis nebuvo numatytas ir chuliganizmas buvo traktuojamas gerokai plačiau. Tam tikrais atvejais apėmė ir privačią aplinką.

Kaip nurodė Aukščiausiasis Teismas baudžiamosios bylos 2k-670/2002 nutartyje, „viešoji vieta yra tokia vieta, kurioje nusikalstamos veikos padarymo metu yra ar turi teisę lankytis kiti asmenys. Veika laikoma padaryta viešoje vietoje nepriklausomai nuo to, ar nusikalstamo darymo metu toje vietoje kas nors buvo, ar ne. Svarbu, kad dėl laisvo priėjimo prie tokios vietos joje bet kuriuo momentu gali atsirasti kiti asmenys, kurie dėl kaltininko veiksmų patirs nepatogumų“ [13]. Niekam nekyla abejonių, kad viešosioms vietoms priskirtina gatvės, aikštės, namo kiemai ir laiptinės, įmonės, įstaigos ir organizacijos, darželiai, mokyklos, prekybos centrai, kavinės bei kitos pasilinksminimo vietos. Pvz., baudžiamojame byloje Nr. IA-505-120/2006 viešajai vietai priskirta ir bendro naudojimo bendrabučio virtuvė [14].

Baudžiamojame byloje 2k-398 kasatorius mėgino ginčyti, kad sporto klubas nėra vieša vieta, tačiau Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad „sporto klubas yra specialią patalpą, kurioje renkasi ribotas skaičius vienodo pomėgio žmonių, norinčių tobulinti savo meistriškumą arba turinčių leisti laisvalaikį. Tai reiškia, kad tai yra patalpa, atvira patekti kiekvienam asmeniui, turinčiam paminėtų pomėgių ar tikslų, todėl sporto klubas yra vieša vieta“ [15].

Viešosios vietos antonimu laikytina privati vieta. Esminis jos požymis būtų tas, kad į ją negali patekti kiekvienas to panorėjęs asmuo. Visų pirma tai būtų namų valdos, butai, privačios aptvertos teritorijos ir kiti panašūs objektai. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad šiuo atveju teritorijų skirstymas į viešas ir privačias nesutampa su teritorijų nuosavybe, t. y. neturi reikšmės, ar asmuo įžūliai elgsis privačioje mokykloje, ar valstybinėje. Šiuo atveju svarbu tik tai, ar toje vietoje turi teisę lankytis kiti asmenys.

Tam, kad būtų konstatuotas viešosios tvarkos pažeidimo faktas, nėra būtina nustatyti, kad nusikalstamos

veikos padarymo metu viešoje vietoje buvo pašalinių asmenų.

Kiti objektyviosios pusės privalomi požymiai: viešosios tvarkos pažeidimo būdai: įžūlūs veiksmai, grasinimai, patyčios, vandališki veiksmai leidžia atriboti BK 284 straipsnio pirmąją dalį nuo antrosios. **Įžūliems veiksams** teismų praktika paprastai priskiria fizinio smurto panaudojimą, akiplėšišką kaltininko nesiskaitymą su visuomenėje priimtomis elgesio normomis. Pavyzdžiui, teismas ypač dideliu įžūlumu laikė D. G. veiksmus, kai jis Alytaus m. kapinėse, būdamas girtas, nulaužė ir išmėtė po kapines iš viso 31 kryžių bei sugadino 9 paminklus. Teismas pažymėjo, kad tai, jog D. G. „demonstratyviai, nepaisydamas visuotinai pripažintų dorovės normų, paniekindamas krikščioniškąsias vertybes, padarydamas didelę žalą, išniekino tiek daug kapaviečių, kad kapų niekinimas truko gana ilgą laiką ir buvo nutrauktas policijos pareigūnų, rodo, jog D. G. veikė ypatingai įžūliai“ [16].

Vandališką Lietuvos kalbos žodynas sieja su žiauriu, barbarišku vandalu. O vandalo viena iš reikšmių yra kultūros ir materialinių vertybių naikintojas, barbaras. Viešosios tvarkos pažeidimų atveju akivaizdūs vandalizmo pavyzdžiai būtų visuomeninio turto naikinimas – suolelių gatvėse ir parkuose sulaužymas, sudeginimas, išteplojimas, pastatų išteplojimas grafičiais, telefonų būdelių ar autobusų stotelių nuvertimas, stiklų išdaužymas ir kiti panašūs veiksmai. Vandališki buvo ir anksčiau minėtoje byloje G. D. veiksmai kapinėse, nes buvo niokojami kapai.

Grasinimai, atsižvelgiant į analizuojamos nusikalstamos veikos ypatumus, paprastai pasireiškia grasinant smurtu. Baudžiamojame byloje 2k-26 trys asmenys, veikdami kaip iš anksto susitarusių asmenų grupė, turėdami tikslą užvaldyti svetimą turtą, priėjo prie dviejų nukentėjusiųjų ir pareikalavo iš jų 10 litų. Šiems atsiskaitius duoti pinigų ir bandant pasišalinti, du kaltinamieji užstojo kelią ir toliau reikalaudami pinigų grasino nukentėjusiesiems tuoj pat panaudoti fizinį smurtą [17].

Baudžiamojame byloje 2k-126/2006 P. L. buvo nu-teistas už tai, kad Lietuvos veterinarijos akademijos teritorijoje nukentėjusiesiems A. E. ir jos vyrui grasino pusiau automatiniu dujiniu garsiniu pistoletu, sukėlė nukentėjusiesiems didelį išgastį, rodė nepagarbą aplinkiniams ir sutrikdė visuomenės rimtį [18].

Tyčiojimai Lietuvos kalbos žodynas apibrėžia kaip įžeidimą, panieką, negarbę. Praktikoje kai kada gali kilti sunkumų tyčiojimąsi mėginant atriboti nuo necenzūrinių žodžių vartojimo. Esminiu skiriamuoju požymiu reikėtų laikyti tai, kiek asmeniškai tie necenzūriniai žodžiai yra taikomi nukentėjusiajam ir ar jais galėjo būti sumenkintas asmens orumas ir garbė. Pavyzdžiui, jeigu bus tyčiojama iš žmogaus fizinė ar psichinė savybė (asmens trūkumų), jį apibūdinant necenzūriniais žodžiais, paprastai tai turėtų būti laikoma tyčiojimusi ir kvalifikuojama pagal straipsnio 1 dalį.

Viešosios tvarkos pažeidimai pagal BK 284 straipsnio 2 dalį kvalifikuojami, kai visuomenės rimtis ar tvarka buvo trikdoma necenzūriniais žodžiais ar nepadoriu elgesiu. **Necenzūrinis** reiškia nepadorus, nemo-

ralus [6]. Atsižvelgiant į tai, kad abiejų baudžiamojo nusizengimo padarymo būdų prasmė yra analogiška, esminiū atribojimo kriterijumi būtų turinio išreiškimo būdai. Pirmuoju atveju tai išsakoma žodžiais, antruoju atveju – elgesiu. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje 2k-537 J. K. buvo kaltinamas nepadoriu elgesiu už tai, kad, matant moksleiviams, koja spyrė į bendrabučio kambario duris ir jas sulaužė. Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad „*nepadorus elgesys yra vertinamas po žymis ir kad BK prasme juo laikomas visuomenėje netoleruojamas, akivaizdžiai begėdiškas, aplinkinių jausmus ir orumą žeminantis elgesys. Atsižvelgiant į tai, kad kaltinamasis į duris spyrė tik vieną kartą, matant vienai liudytojai, didelio triukšmo nebuvo, o durys apgadintos nežymiai, teismas padarė išvadą, kad kaltinamojo veiksmai nėra ir negali būti laikomi akivaizdžiai begėdiškais, žeidžiančiais aplinkinių jausmus ir orumą bei išteisino pagal Baudžiamąjį kodeksą*“ [19].

Kitoje baudžiamojoje byloje teismas nuteisė kaltinamąją pagal BK 284 straipsnio 2 dalį už tai, kad viešojoje vietoje, parduotuvėje, necenzūriniais žodžiais keikėsi ir nepadoriu elgesiu, spjaudama J. R. į veidą, trikdė visuomenės rimtį [20]. Tokiai teismų praktikai reikėtų pritari, nes, palyginus abu bylų pavyzdžius, spyris į duris yra menkesnis pažeidimas nei kito žmogaus apspjovimas.

Nusikaltimo subjektu gali būti tik pakaltinamas arba ribotai pakaltinamas asmuo nuo 16 metų.

Subjektyvioji pusė – tiesioginė tyčia, t. y. kaltininkas suvokia, kad jis viešojoje vietoje vienu iš įstatyme numatytų būdų (įžūliais veiksmais, grasinimais, patyčiomis arba vandališkais veiksmais) demonstruoja nepagarbą aplinkiniams ar aplinkai, numatė, kad dėl jo veiksmų gali būti sutrikdyta visuomenės rimtis ar tvarka ir to nori.

2.2. ATRIBOJIMAS NUO ATPK 174 STRAIPSNIO

„Atskirti nusikalstamas veikas ir administracinius teisės pažeidimus dažnai nėra lengva. Jei veikos požymiai abiejuose įstatymuose aprašomi panašiai, norint tinkamai pritaikyti įstatymą, paprastai reikia imtis aiškinti baudžiamąjį įstatymą“ [2, p.152]. Šiuo metu didesnių sunkumų praktikoje kyla siekiant atriboti išnagrinėtą Baudžiamojo kodekso straipsnį nuo Administracinių teisės pažeidimų kodekso 174 straipsnio *Nedidelis chuliganizmas*. Pagrindinė problema ta, kad, pakeitus Baudžiamąjį kodeksą ir jame atsisakius pasenusios bei nepibrėžtos chuliganizmo sąvokos, Administracinių teisės pažeidimų kodeksas iki šiol nėra pakeistas, o seni straipsniai nesuderinti su Baudžiamuoju kodeksu. *Nedidelį chuliganizmą* šis kodeksas apibrėžia kaip necenzūrinius žodžius ar gestus viešose vietose, įžeidžiamą kibimą prie žmonių ar kitokius panašius veiksmus, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka ir žmonių rimtis. Palyginus šį straipsnį su BK 284 straipsnio 2 dalimi akivaizdu, kad abi sudėtytys identiškos ir viena kitą dubliuoja: abiem atvejais privalu nustatyti objektyviosios pusės fakultatyvinį požymį – vietą (viešojoje vietoje), veiką – viešosios tvarkos ar visuomenės rimties trikdymą, būdus – necen-

zūrinius žodžius ir gestus ar kitus panašius veiksmus (nepadorų elgesį).

Bendra taisyklė, kuria reikėtų vadovautis, yra ta, kad administracinė atsakomybė už pažeidimus atsiranda, jeigu jie savo pobūdžiu pagal galiojančius įstatymus neužtraukia baudžiamosios atsakomybės [21, 9 str.].

2004 m. vasario 5 d. konsultacijoje Aukščiausiasis Teismas, atsakydamas į klausimą, kaip atriboti BK 284 straipsnio 2 dalį ir ATPK 174 straipsnį, nurodė, kad griežtą atribojimo kriterijų nėra, nes veikos apibūdintos taikant vertinamuosius požymius, todėl šiuo konkrečiu atveju reikėtų atsižvelgti į kaltininko veiksmų ypatybes, intensyvumą, trukmę, nukentėjusiųjų asmenybę, jų skaičių, viešosios vietos specifiką (pvz., dėl susiklosčiusių tradicijų rimties ir tvarkos laikymosi reikalavimai būna griežtesni oficialių iškilnių, ceremonijų, kulto apeigų vietose) [22, p. 292].

Baudžiamojoje byloje 2k-178/2005 kaltinamasis 2003 m. rugpjūčio mėn. bare, būdamas girtas, necenzūriniais žodžiais įžeidinėjo lankytoją, o 2003 m. gruodžio mėn. tame pačiame bare, būdamas girtas, įžeidinėjo necenzūriniais žodžiais tą pačią lankytoją bei sudaužė peileninę. Aukščiausiasis Teismas šiuo atveju pritarė žemesniųjų teismų nuomonei, kad kaltinamojo veiksmai teisingai kvalifikuoti pagal BK 284 straipsnio 2 dalį, nes „abiem atvejais, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, bare, kuriame buvo ir daugiau lankytojų ir kur žmonės susirenka pailsėti, necenzūriniais žodžiais įžeidinėjo nukentėjusiąją, dirbančią mokykloje mokytoją, barmenas dėl to iškvietė policiją“ [23]. Su tokia teismų nuomone reikėtų sutikti, nes sprendimas yra argumentuotas, atsižvelgta į visas bylos aplinkybes ir šiuo atveju būtent vieta, laikas bei kaltinamojo veiksmai ir nulėmė kvalifikaciją pagal 284 straipsnio 2 dalį.

Vadovaujantis prof. Vytauto Piesliako nuomone ir pateiktais Aukščiausiojo Teismo nutarčių pavyzdžiais, „*nesant aiškių kriterijų ir oficialių išaiškinimų, nustatyti veikos pavojingumo laipsnį paliekama teismo nuožiūra*“ [2, p. 155].

Tačiau rengiant naująjį Administracinių teisės pažeidimų kodeksą reikėtų atsižvelgti į dubliuojamas analizuojamas nusikalstamas veikas administracinių teisės pažeidimų kodekse ir apsvarstyti galimybę šiame kodekse apskritai atsisakyti esamo chuliganizmo pažeidimo, nes jo turinį iš esmės apima dabartinio BK 284 straipsnio 2 dalis.

3. MELAGINGAS PRANEŠIMAS APIE VISUOMENEI GRESIANTĮ PAVOJŲ AR IŠTIKUSIĄ NELAIMEJ (BK 285 str.)

Dar viena iš nusikalstamų veikų, galinčių sukelti atribojimo problemų praktikoje, – tai melagingas pranešimas apie visuomenei gresiantį pavojų ar ištikusią nelaimę atribojant jį nuo ATPK numatyto panašaus pažeidimo – *Žinomai melagingo specialiuoju tarnybu iškvietimo*. Šioje normoje nustatyta baudžiamoji atsakomybė už žinomai melagingą priešgaisrinės apsaugos, policijos, greitosios medicinos pagalbos ir kitų specialiųjų tarnybų iškvietimą. Tuo tarpu baudžiamoji atsakomybė numaty-

ta už tai, kad melagingai buvo pranešta ar paskleista žinia apie visuomenei gresiantį pavojų arba didelę nelaimę, jeigu dėl to kilo žmonių sumaištis ar buvo padaryta didelė turtinė žala. Atitinkamai antroje straipsnio dalyje nustatyta privilegijuota sudėtis, nes laikoma baudžiamuoju nusižengimu tie atvejai, kai dėl padarytos veikos buvo iškvietos specialiosios tarnybos, tačiau nekilo prieš tai įvardytų pasekmių (didelės turtinės žalos ar žmonių sumaištis). Taigi už specialiųjų tarnybų iškvietimą galima tiek administracinė, tiek baudžiamoji atsakomybė. Akivaizdu, kad tam, jog pavyktų iškviešti specialiąsias tarnybas, tokias kaip policija, gaisrinė, išminuotojai ir kiti, būtina pranešti apie ištikusį pavojų ar nelaimę, nes priešingu atveju jokios tarnybos nevyks. Šiuo atveju ir susiduriama su atribojimo problemomis.

„Komentuojamos įstatymų dispozicijos skiriasi savo gramatiniu aiškinimu, taip pat padarytų veiksmų pobūdžiu ir charakteriu, pavojingumo laipsniu bei galiomis pasekmėmis“ [24].

Esminiu atribojimo kriterijumi reikėtų laikyti dispozicijose apibūdintų veikų skirtumus. Administracinei atsakomybei kilti pakanka vienintelės sąlygos – žinomai melagingo tarnybos iškvietimo. To pavyzdys galėtų būti policijos iškvietimas į tariamai įvykusios avarijos vietą, gaisrinės – užgesinti nesamo gaisro ir panašaus pobūdžio veikos. Tuo tarpu kad kiltų baudžiamoji atsakomybė, reikia sukelti didesnio pavojaus grėsmę – melagingai paskelbiama apie **visuomenei**, t. y. ne pavieniams asmenims, o jų grupei, gresiantį pavojų. Pavyzdžiui, pranešimas, kad padėti sprogmenys daugiabutyje, mokykloje, ligoninėje, kad užnuodytas miesto vandentiekis ir panašaus lygio pavojai. Tačiau požymis yra vertinamasis, todėl kai kada gali kilti sunkumų. *Lietuvių kalbos žodynas visuomenę* apibrėžia kaip istorinę žmonių santalką, kuriai daro įtaką vieta ir laikas, bendruomenę [6]. Išeitų, kad tais atvejais, kai pavojus kiltų vienam ar dviem asmenims, šeimos nariams, visuomenės požymio nebūtų, ir galėtų kilti administracinė atsakomybė.

Kitas alternatyvus požymis baudžiamajai atsakomybei kilti – **didelė nelaimė**. Šiuo atveju dar sunkiau apibrėžti, kas ja laikytina, nes kas vienam asmeniui atrodys didelė nelaimė, kitas asmuo jos tokia nelaikys. *Lietuvių kalbos žodyne* pateiktos tokios „didelė“ reikšmės: smarkus, stiprus, intensyvus, svarbus, reikšmingas, žymus, ypatingas, nepaprastas, tikras [6]. Šiuo atveju didelė nelaimė irgi gresia ne pavieniams asmenims, o visuomenei. Akivaizdūs to pavyzdžiai būtų paskleidimas žinių apie tokias stichines nelaimes kaip žemės drebėjimas, uraganas, atominės elektrinės sprogimas ir panašaus masto įvykiai. Tačiau vien aptartų požymių nepakanka. Kvalifikavimui pagal BK 286 straipsnio antoną dalį papildomai būtina nustatyti, kad kilo įstatyme numatytos pasekmės: kilo žmonių sumaištis arba buvo padaryta didelė turtinė žala. Ir vėl abu požymiai yra vertinamieji, todėl nemažai laisvės interpretacijoms paliekama teisėsaugai, o ypač teismams. Vadovaujantis teismų praktika ir kituose BK skyriuose pateiktais sąvokų išaiškinimais didelė žala paprastai laikoma nuo 150 iki 250 MGL dydžio žala. Tačiau konkretūs žalos dydžiai ir jų vertinimas turi būti individualizuotas ir jo ribos gali

labai skirtis atsižvelgiant į bylos aplinkybes, o ypač į tai, kam žala padaryta, kokį poveikį padaryta žala sukėlė nukentėjusiems asmenims ir kitas bylos aplinkybes.

Žmonių sumaiščiai turėtų būti priskiriami atvejai, jeigu žmonės turėjo netikėtai palikti patalpas, pastatus, išvykti iš vietovės, susidarė avarinės situacijos ir nutiko panašaus masto įvykiai.

Baudžiamojame byloje Nr.2k-372 A. V. buvo nu- teistas už nusikaltimą dėl to, kad iš viešbučio „Šarūnas“ telefonu 02 Vilniaus miesto vyriausiajam policijos komi- sariatui pranešė apie užminuotą „Šarūno“ viešbutį. Dėl to buvo iškviešti devyni įvairių tarnybų pareigūnai. Aukščiausiasis Teismas atmetė nuteistojo skundą per- kvalifikuoti veiką kaip administracinį pažeidimą, moty- vuodamas tuo, kad administracinė atsakomybė numatyta už žinomai melagingą tarnybų iškvietimą, kai paken- kiama ar sutrikdoma normali tikslinė tarnybos veikla. Tuo tarpu pranešus apie visuomenei gresiantį pavojų ar nelaimę, tarnybos organizuoja savo darbą ir veikia ekst- remaliomis sąlygomis ir jau už tai numatyta baudžiamo- ji atsakomybė [24]. Vadovaujantis Baudžiamosios kodek- so 285 straipsniu A. V. veiksmai turėtų būti kvalifikuoti pagal BK 285 straipsnio 2 dalį kaip baudžiamasis nusi- žengimas, nes byloje nėra duomenų apie dabartinio BK 285 straipsnio 1 dalyje numatytas pasekmes – žmonių sumaištį ar didelės turtinės žalos padarymą.

Palyginti su prieš tai išanalizuotu viešosios tvarkos pažeidimu, atriboti BK 285 straipsnį nuo ATPK 186 straipsnio gerokai lengviau, nes skiriasi veikų pavojin- gumas ir skiriamieji požymiai yra aprašyti straipsniuose.

4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Nusikalstamų veikų viešajai tvarkai rūšinis objek- tas – viešoji tvarka. Ją reikėtų suprasti kaip atitinkamų valstybės institucijų užtikrinamą saugą ir laisvą asmenų naudojimąsi savo teisėmis viešumoje.

Esminiai Baudžiamosios kodekso 284 straipsnio pirmosios dalies atribojimo nuo antrosios dalies kriteri- jai yra šie: nusikalstamų veikų sudėtys: pirmoji – mate- rialinė, būtina įrodyti pasekmes, antroji – formali, pakanka nustatyti tik formalų viešosios tvarkos pažeidimą. Ant- rasis atskyrimo kriterijus – veikų skirtumai. Tačiau, kaip nurodė ir Aukščiausiasis Teismas, šie skirtumai bei atri- bojimo požymiai yra vertinamieji, todėl jų turinys bei konkrečios veikos vertinimas priklauso nuo daugelio ap- linkybių, tokių kaip kaltininko veiksmų ypatybės, inten- syvumas, trukmė, nukentėjusiųjų asmenybės, jų skai- čius, viešosios vietos specifika.

Bendra nuostata praktikoje viešosios tvarkos su- trikdymais laikyti tuos atvejus, kai viešumoje vietoje naudojamas smurtas. Tačiau visais atvejais, išskyrus ne- didelį sveikatos sutrikdymą ar smūgių sudavimą iš chu- liganiškų paskatų, smurtas naudojimo BK 284 straipsnis neapima ir minėtais atvejais kaltinamojo veiksmai turi būti kvalifikuojami atsižvelgiant į sutaptį.

Dar sunkiau atriboti BK 284 straipsnio 2 dalį nuo ATPK 174 straipsnyje įtvirtinto chuliganizmo, nes apra- šytos veikos praktiškai identiškos, labai panašus ir jų pavojingumas bei numatytos sankcijos. Aukščiausiojo

Teismo senatas atskirose nutartyse ir konsultacijose mėgina tai daryti, tačiau toks atskyrimas gana dirbtinis. Atsižvelgiant į esamą problemą ir praktinį nusikalstamos veikos ir administracinio teisės pažeidimo dubliavimą tikslinga apsvarstyti galimybę naujajame Administracinių teisės pažeidimų kodekse apskritai atsakyti viešosios tvarkos pažeidimo (esamo chuliganizmo) ir taip palengvinti teisėsaugos pareigūnų darbą, be to, skaidriau būtų taikomas teisės normų mechanizmas.

Gerokai lengviau atriboti BK 285 straipsnyje numatytas veikas – melagingą pranešimą apie visuomenei gresiantį pavojų ar ją ištikusią nelaimę nuo ATPK 186 straipsnyje numatyto pažeidimo – žinomai melagingo specialiųjų tarnybų iškvietimo. Už abi veikas įtvirtinta atsakomybė už melagingą specialiųjų tarnybų iškvietimą, tačiau kad kultū baudžiamoji atsakomybė, kaltininkas turėjo joms melagingai pranešti apie visuomenei gresiantį pavojų arba didelę nelaimę, tuo tarpu administracinė atsakomybė kils dėl bet kokio melagingo specialiųjų tarnybų iškvietimo, kai nėra minėtų Baudžiamajame kodekse nurodytų požymių.

LITERATŪRA

1. **Piesliakas V.** Naujojo Lietuvos Respublikos baudžiamojų kodekso principinės nuostatos ir baudžiamoji politika // Jurisprudencija. 1998. T. 10(2).
2. **Piesliakas V.** Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2006.
3. **Baudžiamoji teisė.** Specialioji dalis. 2 knyga. – Vilnius: Eugrimas, 2000.
4. **Lietuvos Respublikos Konstitucija.** – Vilnius, 1999.
5. **Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas** // Valsitybės žinios. 2000. Nr.90-2777.
6. **Lietuvių kalbos žodynas:** www.lkz.lt.
7. **Baudžiamoji** byla 2k-273/2005: www.lat.litlex.lt.
8. **Baudžiamoji** byla 2k-659/2004: www.lat.litlex.lt.
9. **Baudžiamoji** byla 2k-243/2006: www.lat.litlex.lt.
10. **Baudžiamoji** byla 2k-542/2004: www.lat.litlex.lt.
11. **Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 // Teismų praktika. Nr. 21. 2004.
12. **Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas.** – 1961.
13. **Baudžiamoji** byla 2k-670/2002: www.lat.litlex.lt.
14. **Baudžiamoji** byla Nr.IA-505-120/2006: www.lat.litlex.lt.
15. **Baudžiamoji** byla 2 k-398/2006: www.lat.litlex.lt.
16. **Baudžiamoji** byla 2k-430 /1999: www.lat.litlex.lt.
17. **Baudžiamoji** byla 2k-26 /2000: www.lat.litlex.lt.
18. **Baudžiamoji** byla 2k-126/2006: www.lat.litlex.lt.
19. **Baudžiamoji** byla 2k-537/2004: www.lat.litlex.lt.
20. **Baudžiamoji** byla 2k-60/2006: www.lat.litlex.lt.
21. **Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas.** Rinkinys-segtuvas su pakeitimais ir papildymais. – Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras.
22. **Teismų praktika.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. 2003. Nr. 20.
23. **Baudžiamoji** byla 2k-178/2005: www.lat.litlex.lt
24. **Baudžiamoji** byla 2k-372/1999: www.lat.litlex.lt

DELIMITATION BETWEEN CRIMINAL AND ADMINISTRATIVE LIABILITY IN PUBLIC ORDER SECTOR

Edita Gruodytė*
Mykolas Romeris University

S u m m a r y

From Soviet times in Lithuanian criminal code was introduced term of „hooliganism“ which was criticized by Lithuanian scientists as one which is very loose and under which are accommodated all the criminal deeds which could not be penalised by other articles of criminal code. In Lithuanian Criminal code, which is in force from 1st of May 2003, the old term “hooliganism” was changed by term “violation of public order” which is contemporary, reflecting today’s criminal situation and the development of legal thought. But the problem is that in Lithuania is still in force the old code of Administrative law offences (from Soviet times) in which is still the old version of “hooliganism” which means that two codes are not harmonized together. The next problem – that the second part of article 284 of Criminal code (The offence of public order) which is not crime but only criminal offence for which there is no imprisonment is almost identical to the 174 article of Administrative law offences code. The aforementioned facts raise problems to the lawyers and others applying the aforementioned articles in practice.

The aim of the article to disclose criminal offences described in the articles 284 and 285 of Lithuanian criminal code and also to distinguish them from adequate offences of Lithuanian administrative code – from articles 174 and 186. The aim is implemented by using historical, grammatical, logical methods, by analysing in detail Lithuanian court practice.

First of all the author analyses the article 284 of Criminal code – the offence of public order, revealing its objective and subjective features, the main indications, distinguishing the first part of the article from the second part, later – the author proceeds to the differentiation of the article 174 of Administrative code from the second part of the article 284 of the Criminal code.

In the second part of the article the author analyses the objective and subjective elements of the article 285 of the Criminal code and gives the main features distinguishing it from the administrative offence foreseen in the article 186 of Criminal code. The author analyses legal practice and suggests concrete proposals how to solve practical problems.

Keywords: public order, hooliganism, public place.

* Assoc. Prof. of Department of Law and Activity of Kaunas Faculty of Police of Mykolas Romeris University.